

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual study)

เรื่อง หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา

(The Rule of Law and Injuries Compensation toward
Criminal Victims)

จัดทำโดย นายวุฒิพงศ์ วิบูลย์วงศ์

รหัส ๓๓

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา
(The Rule of Law and Injuries Compensation toward
Criminal Victims)

จัดทำโดย นายวุฒิพงศ์ วิบูลย์วงศ์

รหัส ๓๓

หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

บทคัดย่อ

หลักนิติธรรมเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตยซึ่งมีหลักการสำคัญประการหนึ่งคือ หลักความรับผิดชอบแห่งรัฐที่ส่งผลให้รัฐต้องร่วมรับผิดชอบในกรณีที่เกิดการกระทำความผิดอาญาขึ้นในสังคม เพราะการกระทำความผิดเกิดจากความบกพร่องของรัฐที่มีได้ควบคุมดูแลและจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยฉบับนี้จึงพิจารณาถึงที่มาของหลักการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาด้วยระบบค่าทดแทน โดยจะได้อธิบายถึงแนวคิดพื้นฐานทางกฎหมายของความเกี่ยวพันระหว่างหลักนิติธรรมกับการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งผลจากแนวคิดดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าทดแทนความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ โดยเทียบเคียงสาระระหว่างกฎหมายต่างประเทศกับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ ต่อจากนั้นจึงได้พิจารณาว่ากฎหมายที่ว่าด้วยการชดเชยค่าตอบแทนให้กับผู้เสียหายของไทยสอดคล้องกับหลักนิติธรรม และการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือไม่ และมีปัญหาในการบังคับใช้ประการใด เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการสากลมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : หลักนิติธรรม, การเยียวยาความเสียหาย, ผู้เสียหายในคดีอาญา, ค่าทดแทน

Abstract

Rules of law, a fundamental principle of the democracy, have a significant principle, called the principle of state responsibility, creating the state's obligation to protect its member from crimes. As the crimes have been committed, it is a state responsibility to compensate the criminal victim owing to the deficiency of the state to prevent such crimes

Therefore, this research initially considers the source of the victim restitution concept in criminal cases. The basic concept and the relationship between the rules of law and such a concept are then explained. It gives rise to the victim to be restituted by state systematically. The international standard and foreign legislation together with the Victim Restitution and the Accused Compensation and Expense in Criminal Case Act B.E. 2001 of Thailand are also studied. Finally, the existing Act of Thailand is examined whether it is pursuant to the general principle of rules of law, and whether it is able to retribute the criminal victim; as well as what problems have been arisen. It is of the conclusion in what Thai laws should be amended in order that it will be in harmony with the principles of rules of law and the protection of such victims.

Keywords : the rule of law, injuries compensation, criminal victim, restitution

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

หลักนิติธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยเนื่องจากเป็นหลักประกันการให้ความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ หลักการสำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรมคือ หลักแห่งการมีกฎหมายที่ดีและหลักแห่งความรับผิดชอบของรัฐ

ด้วยเหตุที่ตามแนวคิดประชาธิปไตย ประชาชนได้มอบอำนาจในการปกครอง บริหารและดูแลสังคมให้กับรัฐ ๆ จึงมีหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับสังคมและประชาชน โดยรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุอาชญากรรม แสดงว่า รัฐมีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ รัฐจึงต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสังคมและประชาชนผู้ได้รับความเสียหายนั้นด้วย ตามหลักแห่งความรับผิดชอบของรัฐ

การเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาด้วยการให้รัฐชดเชยค่าทดแทน ได้รับการยอมรับทั้งในระดับระหว่างประเทศและในกฎหมายต่างประเทศว่าเป็นมาตรการเยียวยาความเสียหายที่รัฐแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสมาชิกในรัฐ สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ภายหลังได้มีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ รองรับหลักการดังกล่าวและกำหนดทางปฏิบัติอย่างเป็นทางการ

หลักการสำคัญในการเยียวยาความเสียหายด้วยค่าทดแทนตามกฎหมายไทย คือ ต้องเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาโดยที่มิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด โดยค่าทดแทนที่รัฐจะจ่ายให้ต้องเป็นความเสียหายจากความผิดต่อชีวิต ร่างกายและความผิดเกี่ยวกับเพศ ทั้งนี้ การจ่ายค่าทดแทนเป็นอำนาจของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายซึ่งจัดตั้งขึ้นตามความในพระราชบัญญัติฯ โดยค่าทดแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับแยกเป็นกรณีการบาดเจ็บและกรณีการเสียชีวิตซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าทดแทนการขาดประโยชน์ในระหว่างพักรักษาตัว, ค่าใช้จ่ายในการปลงศพ และค่าขาดไว้อุปการะ แล้วแต่กรณี โดยคณะกรรมการฯ มีอำนาจกำหนดจำนวนค่าทดแทนที่ผู้เสียหายจะพึงได้รับตามความเป็นจริงแต่ไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้ในแต่ละรายการดังที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง ทั้งนี้ คณะกรรมการมีดุลพินิจกำหนดจำนวนค่าทดแทน โดยพิจารณาจากพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมถึง โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นซึ่งหากคณะกรรมการฯ มีคำวินิจฉัยเป็นอย่างใด และผู้เสียหายไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัย ผู้เสียหายสามารถอุทธรณ์คำวินิจฉัยต่อศาลอุทธรณ์ได้

อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนยังคงมีข้อพิจารณาบางประการเป็นต้นว่า ไม่มีการกำหนดระยะเวลาที่ผู้เสียหายที่จะขอรับค่าทดแทนต้องเข้าแจ้งความร้องทุกข์ การไม่ได้

กำหนดให้ผู้เสียหายที่จะขอรับค่าทดแทนต้องมีส่วนกับรัฐในการป้องกันอาชญากรรมที่ไม่กำหนดให้รัฐมีสิทธิไล่เบี่ยเอาค่าทดแทนคืนจากผู้กระทำความผิดรวมถึงการไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายจำนวนเดียวกันจากผู้กระทำความผิดได้อีก ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการทบทวนข้อพิจารณาดังกล่าวเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างสอดคล้องกับหลักกฎหมาย ความยุติธรรม และสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนภายใต้หลักประชาธิปไตย

สารบัญ

หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา	1
สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	4
ระบบการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ	6
สาระสำคัญของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๔	7
กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐ	8
ก) ประเทศนิวซีแลนด์	8
(1) ประเภทของความผิดที่จะได้รับค่าทดแทน	9
(2) องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยเพื่อการจ่ายค่าทดแทนและการพิจารณาจ่ายค่าทดแทน	10
ข) สหรัฐอเมริกา	10
(1) ประเภทของความผิดที่จะได้รับค่าทดแทน	11
(2) องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยเพื่อการจ่ายค่าทดแทนและการพิจารณาจ่ายค่าทดแทน	12
ค) ประเทศอังกฤษ	13
(1) ประเภทของความผิดที่จะได้รับค่าทดแทน	13
(2) องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยเพื่อการจ่ายค่าทดแทนและการพิจารณาจ่ายค่าทดแทน	14
การนำหลักนิติธรรมมาใช้ในการเยียวยาค่าทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญา ในประเทศไทย	15
สรุป	20
ข้อเสนอแนะ	21
บรรณานุกรม	24

หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา

หลักนิติธรรม หรือ The Rule of Law มีแนวคิดมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีแบบอังกฤษ (Common Law) ที่มีนักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษ คือ A V Dicey นำคำนี้มาใช้ในระบบอังกฤษ โดยอธิบายความหมายในแง่มุมมองที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยแนวคิดของ Dicey นั้น เห็นว่า หลักนิติธรรมประกอบด้วย หลักการ ๓ ประการ¹ ได้แก่

๑) บุคคลจะไม่ถูกลงโทษหรือย้ายที่อยู่หรือร่างกายหรือทรัพย์สินของตนเว้นแต่ได้กระทำการอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมายซึ่งได้บัญญัติขึ้น โดยกระบวนการอันชอบธรรมและพิพากษาโดยศาลยุติธรรม หมายความว่า หลักนิติธรรมเป็นระบบการปกครองที่จำกัดอำนาจผู้ปกครองไม่ให้มีมากเกินไปและไม่สามารถใช้อำนาจปกครองได้ตามอำเภอใจ แสดงว่า ภายใต้การปกครองโดยหลักนิติธรรม ประชาชนจะไม่ถูกลงโทษเว้นแต่จะกระทำการที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ล่วงหน้ามิใช่ขึ้นอยู่กับอำเภอใจของผู้ปกครองที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ในภายหลัง

๒) ไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายของแผ่นดินไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีชาติกำเนิดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับใดย่อมถูกบังคับโดยกฎหมายและถูกลงโทษอย่างเดียวกัน อันเป็นการแสดงถึงหลักการเสมอภาคเบื้องต้นทางกฎหมาย

๓) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดนั้นมาจากกฎหมายที่ศาลยุติธรรมใช้ตัดสินคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา

จากลักษณะของหลักนิติธรรมข้างต้น จะเห็นว่า มีความใกล้เคียงกับคำอีกคำหนึ่ง คือ “นิติรัฐ” (Legal States) ซึ่งหมายถึง รัฐที่ปกครองด้วยกฎหมายมิใช่ปกครองด้วยอำนาจบารมี ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ “หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ฝ่ายปกครองจะกระทำการใดไม่ได้” อันตรงข้ามกับหลักกฎหมายแพ่งที่ว่า “เมื่อไม่มีกฎหมายห้ามไว้ เอกชนจะกระทำการอย่างไรก็ได้”² อันแสดงให้เห็นความหมายของนิติรัฐที่ว่า ลักษณะของประเทศที่ยึดหลักนิติรัฐ ต้องมีลักษณะคือ

๑) ต้องมีกฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาล่วงเกินสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือห้ามประชาชนใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีความผิดทางอาญา

๒) ต้องมีการแบ่งแยกขอบเขตของการใช้อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยมีกลไกควบคุมการใช้อำนาจของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้อยู่ในกรอบอำนาจและให้อยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

๓) ผู้พิพากษาและตุลาการต้องมีอิสระในการพิจารณาและพิพากษาคดี ไม่ถูกก้าวก่ายแทรกแซงจากอำนาจบริหารและที่สำคัญต้องมีระบบตุลาการศาลปกครองไว้ควบคุมการกระทำในทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ด้วยเหตุนี้ หลักนิติธรรมและหลักนิติรัฐจึงต่างส่งเสริมซึ่งกันและกันในการที่ผู้ปกครองจะบริหารจัดการกิจการภายใน กล่าวคือ บุคคลต้องมีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย บุคคลจักต้องรับโทษในการกระทำผิดต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และจะต้องได้รับการพิจารณาคดีจากศาลยุติธรรมที่มีความเป็นอิสระในการชี้ขาดตัดสินคดี ไม่ว่าจะ เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนกับรัฐ

อาจสรุปได้ว่า หลักนิติธรรมประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

- ๑) หลักรัฐและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- ๒) หลักแห่งการแบ่งแยกการใช้อำนาจ
- ๓) หลักแห่งความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ
- ๔) หลักแห่งการมีกฎหมายที่ดี
- ๕) หลักแห่งความรับผิดชอบของรัฐ

หลักนิติธรรมได้มีการระบุไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นฉบับแรก โดยได้ระบุไว้ทั้งในมาตรา ๓ วรรคสอง³ และมาตรา ๗๘ (๖)⁴ เป็นผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐทั้งหลายต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมอันมีผลเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย สาระสำคัญของหลักนิติธรรม เช่น การเป็นอิสระของผู้พิพากษา กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย และการห้ามยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำในอนาคต เป็นต้น ผลพวงจากหลักการดังกล่าวทำให้รัฐมีหน้าที่ต้องปกป้องทั้งผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล (individual interest) และผลประโยชน์ส่วนรวม (public interest)

หลักนิติธรรมจึงเกี่ยวพันกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและสิทธิในความเสมอภาค เพราะสิทธิทั้งสองถือเป็นพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นหลักประกันความเป็นอิสระในการดำรงชีวิต คิด และการกระทำต่าง ๆ แต่การใช้สิทธิเหล่านั้นสิทธิบางประเภทเป็นสิทธิที่มีอยู่อย่างดั้งเดิม โดยไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิใน

ทรัพย์สิน ในขณะที่สิทธิบางประเภทต้องมีการออกกฎหมายบัญญัติรองรับเสียก่อน ประชาชนจึงจะสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ อาทิเช่น สิทธิในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ สิทธิในสิ่งแวดล้อม แต่การใช้สิทธิของเอกชนดังที่กล่าวมาอาจส่งผลกระทบต่อหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ได้จึงจำเป็นต้องมีการจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพด้วยกฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตามหลักประชาธิปไตยเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้จึงอาจสรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญในความหมายของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามแนวคิดประชาธิปไตยจึงมีลักษณะคือ

๑) ระบุสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อป้องกันมิให้รัฐกระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่ตามกฎหมาย

๒) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องดำเนินการทั่วไป ไม่มุ่งเน้นบังคับกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกรณีใดเป็นการเฉพาะ

๓) กฎหมายต้องให้หลักประกันการใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้สิทธิแก่บุคคลในการโต้แย้งการกระทำของรัฐที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง ทำให้ได้รับความเสียหายหรือไม่เป็นธรรม

๔) การออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพให้น้อยที่สุด

๕) กฎหมายที่ออกมาใช้อาจต้องเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้ดุลพินิจได้ แต่ต้องมีมาตรการจำกัดขอบเขตของการใช้ดุลพินิจและมีระบบตรวจสอบที่ดี เพื่อให้การใช้ดุลพินิจถูกต้องและเป็นธรรม

จากแนวคิดในทางการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะเห็นว่า สิทธิเสรีภาพของบุคคลสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่

๑) ระดับแรก เป็นสิทธิในการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและปลอดภัยซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเช่น สิทธิในร่างกาย การจับกุมคุมขังต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายอาญาอย่างเคร่งครัด เช่น ต้องมีหมายศาล และเมื่อมีการจับกุมต้องอธิบายถึงเหตุ ความจำเป็นในการจับกุม เป็นต้น

๒) ระดับที่สอง เมื่อมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต บุคคลย่อมต้องแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวก การอยู่ดีกินดี ดังนั้น สิทธิที่ตามมาเป็นสิทธิอีกระดับที่ประชาชนจะพึงได้เพื่อการมีชีวิตที่ดีขึ้น เช่น สิทธิในการศึกษา เสรีภาพในการประกอบอาชีพ สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน การคุ้มครองผู้บริโภค การป้องกันการผูกขาด เป็นต้น

๓) ระดับที่สาม เชื่อว่า เมื่อบุคคลอยู่ในสภาพพร้อมในตัวเองแล้ว การให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลบางประการจะทำให้บุคคลนั้นจะมีส่วนร่วมในการจัดการสังคมและศักดิ์ศรี ดังนั้น สิทธิในขั้นสุดท้ายได้แก่ สิทธิในการอยู่ร่วมกันในอย่างมีความสุขและการให้สังคมมีความสุขสงบด้วย เช่น สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการได้รับการชดเชยหรือเยียวยาจากความเสียหายที่เกิดจากความบกพร่องในสังคม เป็นต้น

สิทธิทั้งสามประเภทล้วนแต่เป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยสิทธิในระดับแรกถือว่าเป็นสิทธิที่ติดตัวมาแต่แรกมิใช่เป็นสิทธิที่กฎหมายจำเป็นต้องบัญญัติรับรองอีก (inalienable right) ในขณะที่สิทธิในระดับที่สองและระดับที่สามเป็นสิทธิที่ต้องมีกฎหมายการออกกฎหมายมารองรับสิทธิดังกล่าวไว้ด้วย

สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำของผู้กระทำความผิดและมีส่วนสำคัญในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มการจับกุม การชี้ตัวผู้กระทำความผิด การมอบพยานหลักฐานให้แก่เจ้าพนักงาน จนถึงการเป็นพยานในศาลพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดแต่ผู้เสียหายมักไม่ได้รับความสนใจจากฝ่ายต่าง ๆ ในการที่จะชดเชยในสิ่งที่สูญเสียหรือแม้แต่การยอมรับในสิทธิที่มีอยู่ซึ่งเรียกว่า สิทธิของผู้เสียหาย

วิวัฒนาการของการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมเริ่มต้นจากกฎหมายฮัมบวร์กที่ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของชุมชนที่มีในกรณีเกิดการกระทำความผิดว่า ถ้าผู้ใดถูกปล้นสะดมและเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นสะดมสามารถประกาศความสูญเสียในทรัพย์สินของตนต่อพระผู้เป็นเจ้าของได้ เป็นผลให้ผู้ปกครองดินแดนนั้นต้องชดเชยทรัพย์สินทดแทนที่เขาสูญเสียไป และถ้าผู้นั้นถึงแก่ความตายจากอาชญากรรม ผู้ปกครองดินแดนจำต้องใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ทายาทของผู้เสียชีวิตด้วย จากนั้น การทดแทนค่าเสียหายก็มีวิวัฒนาการเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบันซึ่งหลายประเทศได้ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายทั้งประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ โดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามกฎหมายบางประการ เป็นผลให้รูปแบบของการให้ความคุ้มครองในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันด้วย

ในทางระหว่างประเทศ สหประชาชาติได้เล็งเห็นว่า การเยียวยาให้กับผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ เนื่องจากมีแนวคิดสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) มีความเห็นว่า รัฐมีหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับสังคม โดยรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เมื่อใดที่เกิดคดีอาชญากรรม แสดงว่า รัฐบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น เมื่อเหยื่ออาชญากรรมได้รับผลร้ายจากการประกอบอาชญากรรมจึงเป็นการสมควรที่เหยื่อนั้นจะได้รับค่าทดแทนจากรัฐ เพราะรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้⁷

๒) อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาของสังคมและในชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับปัญหาในการจ้างงานและภัยธรรมชาติ การที่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น เท่ากับเป็นผู้รับในผลร้ายแทนสมาชิกอื่นในสังคม จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของสังคมที่จะมีส่วนชดใช้ค่าทดแทนให้กับเหยื่ออาชญากรรม⁸

๓) เป็นการขยายการบริการทางด้านสวัสดิการสังคมด้วยความคิดที่ว่ารัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมซึ่งได้รับความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้⁹

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ ๗ ประจำปี ค.ศ. ๑๙๖๕ จึงได้มีมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่ที่ ๔๐/๓๔ รับรองปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๑๙๖๕ ว่าผู้เสียหายมีสิทธิดังนี้

๑) ผู้เสียหายทางอาญาควรได้รับการดูแลด้วยความเมตตาและเคารพในเกียรติยศศักดิ์ศรี มีสิทธิที่จะเข้าสู่กลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาตามที่รัฐภาคีกำหนดเพื่อบรรเทาความเสียหายที่ได้รับ

๒) กลไกทางศาลและทางการบริหารควรเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการเยียวยาผ่านกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ ผู้เสียหายควรได้รับทราบถึงสิทธิในการได้รับการเยียวยาผ่านทางกลไกเหล่านั้น

๓) กระบวนการทางศาลและทางการบริหารที่ตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายทางอาญาควรปฏิบัติ ดังนี้

(๓.๑) แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงความเป็นไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรวมทั้งขั้นตอนของคดี

(๓.๒) เมื่อสิทธิของผู้เสียหายถูกระงับ ควรให้โอกาสผู้เสียหายได้แสดงทัศนคติเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง

(๓.๓) ควรจัดให้มีการช่วยเหลือผู้เสียหายตามสมควรตลอดกระบวนการทางกฎหมาย

๔) เมื่อเห็นสมควรเพื่อให้มีการไกล่เกลี่ยและมีการเยียวยาแก่ผู้เสียหาย ควรจัดให้มีการไกล่เกลี่ยการระงับข้อพิพาทแบบไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ โดยรวมถึงการประนอมข้อพิพาทให้แก่อนุญาโตตุลาการและความยุติธรรมตามจารีตท้องถิ่นหรือทางปฏิบัติของชนกลุ่มน้อยด้วย

๕) เมื่อเห็นสมควร จำเลยต้องดำเนินการเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัว และผู้อยู่ในความดูแลของผู้เสียหาย

๖) รัฐควรปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์และกฎหมายต่าง ๆ เพื่อจัดให้มีการเยียวยาแก้ไขความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

๗) ในกรณีความผิดที่ทำความเสียหายแก่สภาพสิ่งแวดล้อม การเยียวยาแก้ไขควรจะรวมถึงการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้วย

๘) ผู้เสียหายควรจะได้รับสิ่งของ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูจิตใจ และการช่วยเหลือทางสังคมผ่านองค์กรของรัฐหรือชุมชน

ปฏิญญาดังกล่าวจึงเป็นการกำหนดกรอบนโยบายให้แก่แต่ละประเทศได้นำไปปฏิบัติด้วยการกำหนดกฎหมายและนโยบายคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา เพราะเห็นว่า เมื่อมีความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา รัฐควรมีส่วนสำคัญในการเยียวยาความเสียหายดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับทั้งในต่างประเทศ และในประเทศไทย ดังที่ปรากฏในหลักการของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔

ระบบการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ

Stephen Schafer ได้กล่าวว่า การทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐมีระบบการทดแทน ๒ ประการ คือ¹⁰

๑) ระบบ Compensation ที่เป็นสิทธิทางแพ่งและดำเนินคดีโดยศาลอาญา เป็นการทดแทนที่รัฐทำหน้าที่แก้ไขความบกพร่องที่ไม่อาจป้องกันผู้เสียหายจากภัยอาชญากรรมได้ จึงต้องอาศัยแหล่งเงินทุนสนับสนุนในรูปของกองทุนทดแทนสะสมซึ่งมีแหล่งรายได้หลายทาง เป็นต้นว่า

ค่าปรับในคดีอาญา รวมถึงการเรียกเงินคืนจากผู้กระทำความผิดนั้นด้วย การทดแทนนี้ไม่ใช่โทษ แม้จะเป็นการตัดสินโดยศาลอาญาก็ตาม

๒) ระบบ Compensation ที่มีลักษณะเป็นกลางและมีกระบวนการพิจารณาคำร้องเป็นพิเศษจากการทดแทน โดยรัฐ ทั้งนี้รัฐจะช่วยผู้เสียหายที่มีความจำเป็นเนื่องจากผู้กระทำผิดไม่สามารถชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างเพียงพอโดยมีคณะกรรมการพิจารณาการทดแทนความเสียหายเป็นผู้พิจารณาคำร้องของผู้เสียหาย ระบบนี้ได้รับการยอมรับและบังคับใช้ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔

ในอดีตประเทศไทยมีพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานให้แก่ชาติและการปฏิบัติหน้าที่มีนุชยธรรม พ.ศ. ๒๔๙๗ แต่กฎหมายฉบับนี้ก็ไม่สามารถถือว่าเป็นการช่วยเหลือผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาอย่างแท้จริง เพราะผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือต้องเป็นผู้ที่ช่วยเหลือทางราชการ เช่น ช่วยจับกุมคนร้าย ช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยของตนเอง ได้รับอันตราย แม้ต่อมาจะมีการตราพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานและการปฏิบัติหน้าที่มีนุชยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยยกเลิกพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานให้แก่ชาติและการปฏิบัติหน้าที่มีนุชยธรรม พ.ศ. ๒๔๙๗ แต่หลักการของกฎหมายยังคงเป็นหลักการเดิม เพียงแต่เพิ่มเติมให้ผู้ประสบภัยซึ่งต้องสูญเสียอวัยวะอื่น ๆ นอกจากแขน ขา หูหนวกทั้งสองข้างหรือตาบอดได้รับการสงเคราะห์และในกรณีที่ผู้ประสบภัยต้องพิการทุพพลภาพจนเป็นอุปสรรคสำคัญในการประกอบอาชีพหรือการค้ารังชีพให้ได้รับเงินดำรงชีพเป็นรายเดือน

ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้จึงเกิดขึ้นตามหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยในส่วนสิทธิในทางอาญาของประชาชนก็ได้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นเป็นจำนวนมากเป็นผลให้ต้องแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะผลจากมาตรา ๒๔๕¹¹ และ มาตรา ๒๔๖¹² ที่บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือของบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับรองสิทธิในการได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาแล้วถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด

ในคดีนั้นว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีการบัญญัติพระราชบัญญัติฯ ขึ้น

สาระสำคัญในการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้

๑) ต้องได้ความว่า ผู้เสียหายคือบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

๒) บุคคลนั้นมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าว

๓) ผู้เสียหายที่จะขอรับค่าตอบแทนได้ต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาภาค ๒ ในความผิด

a. ลักษณะ ๕ ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา ๒๗๖ ถึงมาตรา ๒๘๗

b. ลักษณะ ๑๐ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

- หมวด ๑ ความผิดต่อชีวิต มาตรา ๒๘๘ ถึงมาตรา ๒๙๔

- หมวด ๒ ความผิดต่อร่างกาย มาตรา ๒๙๕ ถึงมาตรา ๓๐๐

- หมวด ๓ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา ๓๐๑ ถึงมาตรา ๓๐๕

- หมวด ๔ ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา

๓๐๖ ถึงมาตรา ๓๐๘

อย่างไรก็ตามในการยื่นคำขอค่าตอบแทนของผู้เสียหาย ตัวผู้เสียหายหรือทายาทต้องยื่นคำขอต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายแทนผู้เสียหายภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด

กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ

จากแนวคิดในเรื่องหน้าที่ของรัฐที่จะต้องป้องกันอาชญากรรมทำให้แต่ละประเทศมีการกำหนดความผิดอาญาที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้แตกต่างกัน เป็นต้นว่า

ก) ประเทศนิวซีแลนด์

นิวซีแลนด์เป็นประเทศแรกของโลกที่จัดตั้งระบบการทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐจีน คือ Compensation of Persons Injured by Certain Criminal Acts 1963

หรือ Criminal Injuries Compensation Act 1963 ทั้งนี้ โดยกฎหมายอยู่บนหลักการที่ถือว่าเป็นหน้าที่ของชุมชนต่อผู้ได้รับผลร้ายเพราะความล้มเหลวในการป้องกันอาชญากรรมของรัฐ

(1) ประเภทของความผิดที่จะได้รับค่าทดแทน

ความผิดที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนตามกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ คือ กรณีที่บุคคลได้รับบาดเจ็บหรือตายจากการกระทำความผิดอาญา

- ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเรา (Completed or Attempted Rape)
- ข่มขืนกระทำชำเราหรือกระทำอนาจารเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบสองปี (Sexual Intercourse or Indecency with a Girl under 12)
- ใช้กำลังกระทำชำเราเด็กหญิงอายุระหว่างสิบสองปีถึงสิบหกปี หรือผู้หญิงหรือเด็กชาย หรือชาย (Indecent Assault on a Girl between 12 and 16, or on a Woman, or on a Boy, or on a Man)
- ฆ่าหรือพยายามฆ่าหรือทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยไม่เจตนา (Completed or Attempted Murder or Manslaughter)
- ทำร้ายโดยเจตนา (Wounding with Intent)
- ทำร้ายร่างกายโดยเจตนาหรือโดยกกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Injuring with Intent or by Unlawful Act)
- ประทุษร้ายร่างกาย (Aggravated Assault, Wounding, or Injury)
- ทำร้ายโดยมีเจตนาให้ได้รับบาดเจ็บ (Assault with Intent to Injure)
- ทำร้ายเด็กหรือผู้หญิง (Assault on a Child or a Female)
- ยิงปืนหรือทำให้เกิดอันตรายโดยเจตนา (Discharging a Firearm or Doing a Dangerous Act with Intent)
- วางระเบิด (Acid Throwing)
- วางยาพิษโดยเจตนา (Poisoning with Intent)
- ทำอันตรายด้วยเชื้อโรค (Infection with Disease)
- ลักพาหรือฉกตัวหญิงหรือเด็กหญิง (Abduction of a Woman or a Girl)
- เรียกค่าไถ่ (Kidnapping)

ทั้งนี้ คำว่า “บาดเจ็บ” ในกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ หมายถึงทั้งการทำร้ายร่างกาย ทำให้แท้งลูก รวมทั้งการทำอันตรายต่อจิตใจและประสาทด้วย อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่า ตามกฎหมายประเทศนิวซีแลนด์จะไม่มีกรให้ค่าทดแทนในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์¹³

(2) องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยเพื่อการจ่ายค่าทดแทนและการพิจารณาจ่ายค่าทดแทน

ตามบทบัญญัติของ Criminal Injuries Compensation Act 1963 กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการทดแทนความเสียหายอันเกิดจากอาชญากรรม (Crimes Compensation Tribunal) ซึ่งประกอบด้วยกรรมการ ๓ คน โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริง (Commission of Inquiry) โดยประธานกรรมการต้องเป็นนักกฎหมายจากศาลสูงและทำงานมาอย่างน้อย ๗ ปี ซึ่งประธานมีอำนาจออกหมายเรียก (Summon) ให้พยานมาให้การต่อคณะกรรมการหรือเรียกพยานเอกสารตลอดจนค้นหาพยานหลักฐานต่าง ๆ ในเบื้องต้นสำหรับการพิจารณาจ่ายค่าทดแทน โดยเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายในคดีอาญา คณะกรรมการจะกำหนดเวลาและสถานที่พิจารณารวมทั้งการรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ และจะสรุปออกมาในรูปของคำสั่ง (Order) ซึ่งถือว่า คำสั่งคณะกรรมการถือเป็นที่สุด (There is no appeal against any decision by the tribunal)

การพิจารณาจ่ายค่าทดแทน คณะกรรมการจะพิจารณาจากอายุ ความวิกลจริต การเมาสุรา การไร้ความสามารถตามกฎหมายของผู้กระทำความผิดและพฤติกรรมของผู้เสียหายที่เป็นผลโดยตรงหรือทางอ้อม คือ การก่อให้เกิดความบาดเจ็บหรือตาย การเข้าไปมีส่วนร่วมับอาชญากรรมของผู้เสียหาย รวมถึง เหตุป้องกัน จำเป็น บันดาลโทษของผู้เสียหายด้วย เพื่อกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่เหมาะสมทั้งนี้ ไม่ว่าผู้กระทำผิดจะถูกดำเนินคดีหรือไม่ และไม่ได้ขึ้นอยู่กับคำพิพากษาของศาลสูงว่า ผู้นั้นกระทำความผิดหรือไม่

สำหรับค่าทดแทนที่จ่ายให้จะเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินเป็นต้นว่า ค่าทดแทนในความบาดเจ็บทรมาณ ค่าทดแทนอาจจะจ่ายเป็นเงินก้อน (Lump Sum Payment) หรือจ่ายให้เป็นระยะ ๆ ตามกฎหมายกำหนด (Periodic Payment) ก็ได้

ข) ประเทศสหรัฐอเมริกา

การทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องที่แต่ละรัฐจะพิจารณากำหนดกฎหมายของตนขึ้นมาเองว่าจะให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายหรือไม่

เพียงใด ปัจจุบันมีอย่างน้อย 43 มลรัฐที่ได้กำหนดให้มีกฎหมายดังกล่าว นอกจากนี้ รัฐบาลกลางยังได้ตรา Uniform Victim Reparations Act 1974 เพื่อกำหนดมาตรฐานให้แต่ละรัฐได้นำไปใช้เป็นตัวอย่างในการร่างกฎหมายภายในของรัฐด้วย

(1) ประเภทของความผิดที่จะได้รับค่าทดแทน

กฎหมายทดแทนค่าเสียหายดังกล่าวนี้ แต่ละมลรัฐจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในทุก ๆ มลรัฐจะกำหนดจำนวนค่าทดแทนขั้นสูงไว้คือไม่เกิน 10,000 เหรียญสหรัฐ และในบางรัฐได้กำหนดจำนวนค่าทดแทนขั้นต่ำสุดไว้ โดยปกติมักเป็นจำนวนเท่ากับการขาดรายได้สองสัปดาห์ นอกจากนี้ จะไม่มีการจ่ายค่าทดแทนให้กับกรณีที่ทำให้ผู้กระทำความผิดเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้เสียหาย เพื่อป้องกันมิให้ได้รับค่าทดแทน หรือป้องกันมิให้ผู้เสียหายได้กำไรจากการกระทำความผิดนั้น โดยมิชอบ (Unjust Enrichment) ทั้งนี้ ทุกมลรัฐต่างถือว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐที่จะต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรม

ปกติรัฐจะไม่จ่ายค่าทดแทนให้ หากเหยื่ออาชญากรรมไม่รายงานการกระทำผิดให้แก่ตำรวจทราบในทันทีและไม่ให้ความร่วมมือในการสอบสวน และส่วนมากแต่ละรัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้กับผู้มีถิ่นที่อยู่ในมลรัฐนั้น ๆ เท่านั้น แต่มีบางมลรัฐที่จ่ายให้แก่ผู้ไม่มีถิ่นที่อยู่ในรัฐนั้นด้วย เช่น ในรัฐแคลิฟอร์เนีย, รัฐเพนซิลวาเนีย

สำหรับฐานความผิดที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรมนั้นขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละมลรัฐ เช่น ในรัฐแคลิฟอร์เนียจะจ่ายเฉพาะผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมรุนแรงที่มีเจตนาทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บแก่กาย หากปรากฏว่า

- ก) อัยการได้ฟ้องผู้กระทำความผิดในฐานะทำร้ายร่างกายโดยเจตนา หรือ
- ข) มีการตั้งคณะลูกขุนใหญ่เพื่อดำเนินคดีอาญา หรือ
- ค) มีการฟ้องคดีเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายในศาลคดีเยาวชน หรือ
- ง) ผู้มีอำนาจตามกฎหมายหรือเจ้าหน้าที่ชั้นสูงตรศพรายงานว่าการบาดเจ็บหรือตายเป็นผลจากการกระทำความผิด แต่อัยการได้รื้อการฟ้องคดีไว้เนื่องจาก
 - a. ผู้กระทำความผิดตาย
 - b. ผู้กระทำความผิดยังไม่ถูกจับกุม
 - c. ผู้กระทำความผิดไม่มีความสามารถที่จะกระทำความผิดตามที่กล่าวหาได้ เช่น เพราะอายุ เจ็บป่วยทางสมอง หรือสภาพแห่งจิต หรือตกอยู่ในอำนาจบังคับ

จ) ศาลได้มีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าปรับเพื่อสมทบในกองทุนเงินทดแทน (Indemnity fund)

ทั้งนี้ รัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้เมื่อได้มีการร้องขอภายในห้าปีนับแต่วันที่ได้มีการกระทำ ความผิด และการกระทำผิดนั้น ได้กระทำขึ้นในแคลิฟอร์เนีย หรือผู้เสียหายหรือผู้ตายอาศัยใน แคลิฟอร์เนีย

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันกฎหมายของแคลิฟอร์เนียนอกจากจะให้ค่าทดแทนสำหรับค่า รักษาพยาบาลหรือค่าเสียหายต่าง ๆ แล้วยังให้ค่าทดแทนในกรณีที่ทรัพย์สินได้รับความเสียหายอัน เนื่องมาจากการป้องกันการกระทำผิดนั้น การจับกุมผู้กระทำผิด หรือการช่วยเหลือเจ้าพนักงาน อีกด้วย และในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นเนื่องจากการช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในอันตรายแห่งชีวิต ด้วย

มลรัฐนิวยอร์กได้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการทดแทนความเสียหายให้แก่เหยื่อ อาชญากรรมขึ้น โดยกฎหมายจะจ่ายค่าทดแทนให้เฉพาะเป็นกรณีที่เหยื่ออาชญากรรมถูกทำร้าย บาดเจ็บหรือตายเท่านั้น และต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจภายใน ๔๘ ชั่วโมง

มลรัฐแมสซาชูเซต กฎหมายกำหนดให้รัฐจ่ายค่าทดแทนในกรณีที่เป็นอาชญากรรมที่มี ความรุนแรงที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือความตกใจจากผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง และรวมถึง ความผิดจากยานยนต์ด้วย

(2) องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยเพื่อการจ่ายค่าทดแทนและการพิจารณาจ่ายค่าทดแทน

ดังที่กล่าวแล้วว่า การเยียวยาค่าทดแทนของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ละมลรัฐต่าง เยียวยาความเสียหายผู้ได้รับความเสียหายด้วยกลไกของกฎหมายของมลรัฐเอง เช่น มลรัฐ แคลิฟอร์เนีย กำหนดให้การจ่ายค่าทดแทนบริหารงานโดย State Social Welfare Director, มลรัฐ นิวยอร์ก ได้จัดตั้ง New York's Crime Victims Compensation Board (CVCB) ทำหน้าที่พิจารณาจ่าย ค่าทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรมภายใต้หลักเกณฑ์การพิจารณาตามข้อบังคับของ CVCB

หลักเกณฑ์การจ่ายค่าทดแทนของ CVCB คือ

(1) ผู้ยื่นคำร้องมีภาระการพิสูจน์ความเสียหาย

(2) คณะกรรมการอาจสั่งให้ตรวจร่างกายผู้ยื่นคำร้องโดยแพทย์ที่คณะกรรมการเป็นผู้เลือก

(3) การพิจารณาของคณะกรรมการต้องกระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่

- a. ได้มีการเริ่มพิจารณาคดีดังกล่าวในศาลแล้ว
- b. เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ
- c. กระทบถึงผลประโยชน์ทางสวัสดิการของผู้ยื่นคำร้องหรือทายาท
- d. ศาลยกฟ้องคดีที่ฟ้องผู้กระทำความผิดนั้น

ทั้งนี้ CVCB จะจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรมไม่เกิน 20,000 เหรียญ โดยหากเป็นการฆาตกรรมจะจ่ายให้ไม่เกิน 1,500 เหรียญ แต่สำหรับค่ารักษาพยาบาลไม่มีการจำกัดจำนวน นอกจากนี้ยังเป็นหน้าที่ของตำรวจผู้รับแจ้งเหตุจากผู้เสียหายที่จะต้องแจ้งสิทธิในการได้รับการเยียวยาค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายให้ทราบด้วย

ในการพิจารณาค่าทดแทน CVCB จะคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้เสียหายเป็นส่วนประกอบในการกำหนดค่าทดแทนด้วยเช่นกัน เช่น การช่วยุ้ให้เกิดอาชญากรรม การบันดลโทษะ นอกจากนี้ หากเหยื่ออาชญากรรมและอาชญากรเป็นญาติกันหรืออาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน CVCB จะไม่จ่ายค่าทดแทนให้กับเหยื่ออาชญากรรมนั้น

ค) ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้ตรากฎหมายว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมโดยใช้ชื่อว่า Criminal Justice Act ซึ่งได้รับการแก้ไขหลายครั้ง โดยครั้งสุดท้ายแก้ไขเมื่อปี 1988 โดยหลักการสำคัญของ Criminal Justice Act 1988 มี ๒ ประการ คือ การจ่ายค่าทดแทนจะต้องมีการพิจารณาโดยองค์กรที่มีลักษณะกึ่งตุลาการ (Quasi – judicial Body) และการจ่ายค่าทดแทนต้องจ่ายให้เฉพาะกรณีที่เป็นผู้ต้องการความช่วยเหลืออย่างแท้จริง ไม่ใช่เหยื่ออาชญากรรมจะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนโดยอัตโนมัติ

(1) ประเภทของความผิดที่จะได้รับค่าทดแทน

Criminal Justice Act 1988 กำหนดให้ความผิดอาญาที่เป็นการประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายตามที่ระบุไว้ในมาตรา 109(3) ซึ่งเกิดขึ้นโดยเจตนาเป็นความผิดที่ผู้เสียหายสามารถแสดงความจำนงขอรับค่าทดแทนจากรัฐได้ ความผิดดังกล่าว ได้แก่ ความผิดฐานบุกรุกเข้าไปในทาง

รถไฟ, ข่มขืนกระทำชำเรา, ประทุษร้าย, วางเพลิง, เรียกค่าไถ่, การจำคุกผิดตัว, หน่วงเหนี่ยวกักขัง, การทำให้เกิดระเบิด, การยิงปืน, การจลาจล, การทำลายความสงบหรือการต่อสู้ในที่สาธารณะตาม Public Order Act 1986 และการพยายามกระทำความผิดทุกฐานดังที่กล่าวมาแล้ว โดยความผิดที่เป็น การประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายตามมาตรา 109(3) นั้น ในมาตรา 109(2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย” รวมถึง การประทุษร้ายโดยเชื้อโรค และการประทุษร้ายต่อร่างกาย จิตใจ และการทำให้หญิงแท้งลูกด้วย

นอกจากนี้ ยังการกระทำอีกกลุ่มหนึ่ง ที่ Criminal Justice Act 1988 กำหนดให้ผู้เสียหาย มีสิทธิได้รับค่าทดแทนด้วยเช่นกัน อันได้แก่ กรณีความเสียหายที่เกิดกับผู้เสียหายการจับกุมหรือ พยายามจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัย, การป้องกันหรือพยายามป้องกันการกระทำความผิด, การช่วยผู้มีหน้าที่จับหรือพยายามจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยหรือผู้ซึ่งเข้าไปป้องกันหรือ พยายามป้องกันการกระทำความผิด

อย่างไรก็ตาม หากผู้กระทำความผิดและเหยื่ออาชญากรรมเป็นสมาชิกในครอบครัว เดียวกัน หรือความเสียหายมีน้อยกว่า 50 ปอนด์ หรือต้องหยุดงานน้อยกว่าสามสัปดาห์ หรือ ผู้เสียหายมิได้แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยเร็วที่สุด คณะกรรมการอาจไม่จ่ายค่าทดแทนให้ก็ได้¹⁴

(2) องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยเพื่อการจ่ายค่าทดแทนและการพิจารณาจ่ายค่าทดแทน

Criminal Justice Act 1988 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการทดแทนความเสียหายแห่ง อาชญากรรม (The Criminal Injuries Compensation Board: CICB) สังกัดกระทรวงยุติธรรมขึ้นเพื่อ พิจารณาจ่ายค่าทดแทน โดยคณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วยประธานคณะกรรมการและนัก กฎหมายอีก ๗ คน ซึ่งแต่งตั้งโดย The Home Secretary โดยประธานคณะกรรมการต้องเป็นผู้มี ประสบการณ์ทางกฎหมายอย่างกว้างขวาง

ในการพิจารณาจำนวนค่าทดแทน คณะกรรมการจะคิดคำนวณตามหลักในเรื่อง ค่าเสียหาย (Damages) ในระบบ Common Law ทั้งนี้ คณะกรรมการจะพิจารณาถึงความประพฤติ ของเหยื่ออาชญากรรมตลอดจนการดำรงชีวิตของเหยื่ออาชญากรรม การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ ของผู้เสียหายตามหลักที่ว่า ผู้เสียหายเองควรถูกคิดด้วยอันเป็นผลให้ค่าทดแทนอาจจะลดลงตาม ส่วนของพฤติกรรมของผู้เสียหายด้วย นอกจากนี้ ค่าทดแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับจะไม่มีกรจ่าย

ดอกเบี้ยให้เนื่องจากการคำนวณค่าทดแทนคำนวณในวันที่จ่ายค่าทดแทนมิใช่คำนวณตั้งแต่วันที่ได้รับการประทุษร้าย

ระบบการจ่ายค่าทดแทนของประเทศอังกฤษเป็นระบบที่ป้องกันการได้รับค่าทดแทนสองครั้ง (Double Compensation) ในกรณีความผิดเดียวกัน กล่าวคือเหยื่ออาชญากรรมจะไม่อาจขอรับค่าทดแทนทั้งจากรัฐ และจากผู้กระทำความผิดได้ในคราวเดียวกันต้องเลือกว่าจะรับค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐหรือจากผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว

คำวินิจฉัยของ CICB ถือเป็นเด็ดขาดไม่สามารถอุทธรณ์ได้อีก แต่ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นคำขอให้ทบทุนคำขอใหม่ได้

หากพิจารณาถึงหลักการในการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมในต่างประเทศอาจสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) การที่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมจะได้รับค่าทดแทน ถือว่าเป็นสิทธิทางสวัสดิการทางสังคมของบุคคลดังกล่าว แต่สิทธิประเภทนี้มีได้เป็นสิทธิที่มีอยู่อย่างดั้งเดิม (primary right) แต่จะเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นเมื่อมีกฎหมายบัญญัติรองรับ

๒) เมื่อมีกฎหมายบัญญัติรองรับไว้ จึงถือว่าการจ่ายค่าทดแทนถือว่าเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่รัฐต้องให้การคุ้มครองคนในสังคมด้วย ทั้งนี้ เงื่อนไขในการรับค่าทดแทนต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

๓) จำนวนค่าทดแทนที่จะได้รับควรเป็นจำนวนเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและอย่างน้อยที่สุดไม่ควรน้อยกว่าส่วนต่างระหว่างความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงกับค่าเสียหายที่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับจากผู้กระทำผิด

๔) องค์ประกอบที่สำคัญที่จะมีการจ่ายค่าทดแทนต้องปรากฏว่ามีการประกอบอาชญากรรมขึ้นก่อน จากนั้น จึงต้องมีผู้ได้รับความเสียหายหรือมีเหยื่ออาชญากรรมเกิดขึ้น

๕) จากกฎหมายต่างประเทศที่แสดงมาในเบื้องต้นจะเห็นว่า ทุกประเภทต่างไม่รวมอาชญากรรมที่เรียกว่า “อาชญากรรมที่ไม่มีผู้เสียหายหรือไม่มีเหยื่อ” (Victimless Crimes)¹⁵ และจำกัดเฉพาะอาชญากรรมที่รัฐเป็นผู้เสียหาย (Crimes against States) ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายทางตรงหรือทางอ้อม

๖) การได้รับค่าทดแทนจากรัฐไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมที่จะใช้สิทธิเรียกให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามหลักการในเรื่องการฟ้องคดีแพ่งและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

การนำหลักนิติธรรมมาใช้ในการเยียวยาค่าทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย

ดังที่กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นว่า หลักนิติธรรมให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข หลักนิติธรรมไม่เพียงแต่มุ่งให้ประชาชนได้รับมาตรฐานการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนเท่านั้น แต่ยังคุ้มครองให้ประชาชนได้รับการเยียวยาความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการที่รัฐบังคับใช้กฎหมายซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนในภายหลังด้วย

การทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมเป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายนอกเหนือจากการบังคับให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายและการลงโทษทางอาญาต่อผู้กระทำผิดโดยรัฐ ทั้งนี้ รัฐจะเป็นผู้รับภาระจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้บุคคลผู้ได้รับความเสียหายได้รับความยุติธรรมจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ โดยมีหลักการพื้นฐาน ๓ ประการ คือ

๑) รัฐมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันอาชญากรรมและรักษาความปลอดภัยให้กับสังคมมิให้เกิดอาชญากรรม ดังนั้น เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นแสดงว่า รัฐปฏิบัติหน้าที่บกพร่องสมควรที่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมจะได้รับค่าทดแทนจากรัฐ

๒) อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคม การที่สมาชิกในสังคมต้องตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม เท่ากับผู้นั้นเป็นผู้รับผลร้ายแทนสมาชิกคนอื่นในสังคม ดังนั้น สังคมควรต้องชดเชยค่าทดแทนให้กับผู้ได้รับผลร้าย

๓) รัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมซึ่งได้รับความเสียหายอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อันเป็นการขยายบริการด้านสวัสดิการสังคมประการหนึ่ง

ด้วยหลักการพื้นฐานดังกล่าวทำให้ในหลายประเทศเช่น นิวซีแลนด์ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ได้ก่อตั้งระบบการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ แม้จะมีรายละเอียดในระบบการจ่ายค่าทดแทนแตกต่างกันตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศก็ตาม แต่กฎหมายของประเทศเหล่านั้นต่างมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมทั้งสิ้น

หากพิจารณาถึงหลักการในการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม อาจสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) การที่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมจะได้รับค่าทดแทน ถือว่าเป็นสิทธิทางสวัสดิการทางสังคมของบุคคลดังกล่าว แต่สิทธิประเภทนี้มีได้เป็นสิทธิที่มีอยู่อย่างดั้งเดิม (primary right) แต่จะเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นเมื่อมีกฎหมายบัญญัติรองรับ

๒) เมื่อสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาคงต้องมีกฎหมายบัญญัติรองรับไว้ จึงถือว่าการจ่ายค่าทดแทนถือว่าเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่รัฐต้องให้การคุ้มครองคนในสังคมด้วย ทั้งนี้ เงื่อนไขในการรับค่าทดแทนต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

๓) จำนวนค่าทดแทนที่จะได้รับควรเป็นจำนวนเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและอย่างน้อยที่สุดไม่ควรน้อยกว่าส่วนต่างระหว่างความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงกับค่าเสียหายที่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับจากผู้กระทำผิด

๔) องค์ประกอบที่สำคัญที่จะมีการจ่ายค่าทดแทนต้องปรากฏว่ามีการประกอบอาชญากรรมขึ้นก่อน จากนั้น จึงต้องมีผู้ได้รับความเสียหายหรือมีเหยื่ออาชญากรรมเกิดขึ้น

๕) จากกฎหมายต่างประเทศที่แสดงมาในเบื้องต้นจะเห็นว่า ทุกประเภทต่างไม่รวมอาชญากรรมที่เรียกว่า “อาชญากรรมที่ไม่มีผู้เสียหายหรือไม่มีเหยื่อ” (Victimless Crimes)¹⁶ และจำกัดเฉพาะอาชญากรรมที่รัฐเป็นผู้เสียหาย (Crimes against States) ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายทางตรงหรือทางอ้อม

๖) การได้รับค่าทดแทนจากรัฐไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมที่จะใช้สิทธิเรียกให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามหลักการในเรื่องการฟ้องคดีแพ่งและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

จากการศึกษาพบว่า ในการกำหนดให้มีการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายนั้น มีประเด็นสำคัญอันต้องพิจารณา ๒ ประการคือ

๑) รัฐควรจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมในความผิดหรืออาชญากรรมประเภทใด

๒) ผู้มีอำนาจวินิจฉัยเพื่อจ่ายค่าทดแทนควรเป็นใคร

ในประเด็นแรก ประเภทของอาชญากรรมที่รัฐควรจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้นพบว่า จะเห็นได้ว่า ในต่างประเทศความผิดที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของความผิดที่แต่ละรัฐจะกำหนดไว้ ทั้งนี้ ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวแน่นอน แต่ทุกประเทศต่างยอมให้มีการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมในความผิดที่มีลักษณะรุนแรง (Serious

Crimes) และกระทบต่อความรู้สึกของสมาชิกของสังคม โดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับเพศ

นอกจากนั้น การให้ความคุ้มครองจ่ายค่าทดแทนยังครอบคลุมถึงการพยายามกระทำความผิดดังกล่าว รวมถึง ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายจากการกระทำความผิดดังกล่าวนี้ด้วย

สำหรับประเด็นที่สอง ผู้มีอำนาจวินิจฉัยการจ่ายค่าทดแทนนั้น พบว่า ในต่างประเทศขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของประเทศนั้น ๆ เช่นกัน ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะพบว่า มีทั้งระบบให้คณะกรรมการเป็นผู้วินิจฉัย, ศาลเป็นผู้วินิจฉัย และองค์กรอื่นเป็นผู้วินิจฉัย

สำหรับการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ต้องเสียหายในคดีอาญาของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ นั้น มีหลักการที่สำคัญสอดคล้องกับการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ต้องเสียหายในคดีอาญาที่ปรากฏในต่างประเทศ กล่าวคือ

๑) มีกฎหมายบัญญัติรองรับสิทธิของผู้ต้องเสียหายไว้ในระดับพระราชบัญญัติ อันแสดงให้เห็นว่า ตามระบบกฎหมายของไทยยอมรับว่า ผู้เสียหายในคดีอาญาบางกลุ่มมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนในกรณีที่ต้องเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา อันสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่ว่าเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐย่อมมีส่วนผิดในฐานะไม่สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยให้แก่สมาชิกผู้อาศัยอยู่ในรัฐนั้นได้ ดังนั้น รัฐจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายเหล่านั้น¹⁷

๒) ผู้เสียหายที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจ ซึ่งเกิดเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยที่ผู้เสียหายต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น แสดงให้เห็นว่า ผู้เสียหายต้องเป็นผู้ได้รับผลจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น ถ้าการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายดังกล่าวมิใช่ความผิดอาญา เช่น เป็นการกระทำของเด็กไม่รู้เดียงสา หรือการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ได้รับความเสียหายย่อมไม่อยู่ในความหมายของผู้เสียหายที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

๓) กฎหมายไทยกำหนดความผิดที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายในความผิดต่อชีวิต ร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับเพศ แต่ยังไม่ได้บัญญัติถึงความเสียหายที่เกิดจากการพยายามกระทำความผิดดังกล่าว และไม่กล่าวถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำความผิดดังกล่าวด้วย

แต่ในกรณีของการพยายามกระทำความผิดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะได้รับความคุ้มครองในกรณีดังกล่าวด้วย เพราะการพยายามกระทำความผิดถือได้ว่าได้กระทำความผิดด้วยเช่นกัน เพียงแต่อัตราโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น กฎหมายกำหนดไว้เพียงว่าให้ลงโทษได้เพียงกึ่งหนึ่งของโทษที่ระวางไว้สำหรับกรณีความผิดสำเร็จ ส่วนกรณีผู้เสียหายที่ได้รับการเยียวยาอันสืบเนื่องมาจากการป้องกัน โดยชอบด้วยกฎหมายยังไม่ชัดเจนว่าอยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายฉบับนี้ด้วยหรือไม่

๔) จำนวนของค่าทดแทนที่จะพึงได้เป็นจำนวนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งภายหลังได้มีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖ ขยายความในเรื่องค่าทดแทนไว้ โดยค่าทดแทนที่จะพึงจ่ายได้ ได้แก่

ก) กรณีผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บค่าทดแทนได้แก่

- ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าใช้จ่ายในกรณีที่จำเป็นต้องใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย จิตใจ และอาชีพในกรณีผู้เสียหายตกเป็นผู้ทุพพลภาพด้วย โดยกำหนดให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท ทั้งรวมถึงค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท

- ค่าทดแทนการขาดประโยชน์ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ โดยจ่ายในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาทเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

ข) กรณีผู้เสียหายเสียชีวิต หากผู้เสียหายมิได้ตายทันที ค่าทดแทนได้แก่

- ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ และอาชีพใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับกรณีการเจ็บป่วย

- ค่าทดแทนการขาดรายได้ในระหว่างที่ต้องหยุดงานเพื่อรักษาพยาบาลตามแพทย์สั่งใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับกรณีเจ็บป่วยเช่นกัน

- ค่าใช้จ่ายในการปลงศพ หรือทำศพเป็นจำนวนสองหมื่นบาท

- ค่าตอบแทนจ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาทแต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท

- ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูสำหรับผู้เกี่ยวข้อง กำหนดให้จ่ายได้ไม่เกินสามหมื่นบาท

หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายทันที ค่าทดแทนที่จะได้รับย่อมเป็นค่าปลงศพหรือค่าทำศพเท่านั้น

ค) กรณีผู้เสียหายที่เป็นผู้ถูกข่มขืนกระทำชำเรา ยังมีได้มีการกำหนดค่าทดแทนในความเสียหายกรณีนี้ไว้แต่สามารถใช้หลักเกณฑ์เดียวกับกรณีการได้รับบาดเจ็บได้

ข) การบริหารจัดการและการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนตลอดจนการกำหนดจำนวนค่าทดแทนเป็นอำนาจของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายที่จะกำหนดจำนวนค่าทดแทนที่เหมาะสมหรืองดการจ่ายค่าทดแทนก็ได้ นอกจากนี้ คณะกรรมการยังสามารถกำหนดค่าเสียหายและค่าตอบแทนความเสียหายได้อีกตามแต่จำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ง) คณะกรรมการฯ จะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ และเป็นจำนวนเงินเพียงใดก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้ง โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการได้รับการชดเชยและการทดแทนค่าเสียหายซ้ำซ้อนกันอันจะเป็นเหตุให้ผู้ได้รับค่าเสียหายเกินความเสียหายจริง การให้ดุลพินิจแก่คณะกรรมการดังกล่าวยังทำให้คณะกรรมการมีอำนาจไม่จ่ายค่าทดแทนหากผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการประกอบอาชญากรรมหรือช่วยให้เกิดอาชญากรรม หรือผู้เสียหายเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้กระทำความผิด รวมทั้ง กรณีที่ผู้เสียหายไม่ยอมให้ความร่วมมือต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในการสอบสวนการกระทำความผิดหรือการพิจารณาคดีด้วย

จ) ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ผู้เสียหายมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้ถือเป็นที่สุด โดยศาลอุทธรณ์มีอำนาจไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติมได้โดยสืบพยานเองหรือให้ศาลชั้นต้นตามที่เห็นสมควรเป็นผู้สืบพยานแทนได้

สรุป

หลักนิติธรรมและนิติรัฐเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นผลให้การบริหารจัดการกิจการภายใน รัฐจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน หลักนิติธรรมไม่เพียงแต่จะกำหนดคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ทำให้รัฐมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามเท่านั้น หลักนิติธรรมยังครอบคลุมถึงการกำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ ด้วย

สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐเป็นสิทธิอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบหลักนิติธรรม แม้แต่ประเทศในระบบ Common Law ซึ่งที่มาของกฎหมายมาจากคำพิพากษายังสามารถนำสิทธิของผู้เสียหายดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในรูปของกฎหมายบัญญัติ (Legislation) เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ชัดเจน และเป็นธรรมในการบังคับใช้อันส่งผลให้ผู้เสียหายสามารถรับทราบเงื่อนไข หลักการ และวิธีการในการบังคับตามสิทธิดังกล่าวเพื่อให้ได้รับค่าทดแทนในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเกิดขึ้นเนื่องจากเห็นว่า อาชญากรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ แม้รัฐจะมีหน้าที่ต้องป้องกันสังคมให้มีแต่ความสงบเรียบร้อยปราศจากอาชญากรรมก็ตาม แต่รัฐก็ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่เช่นนั้นได้ตลอดไป เมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้น รัฐในฐานะที่เป็นผู้มีหน้าที่ดังกล่าวจึงต้องเข้ามารับผิดชอบ เพื่อให้คนในรัฐได้รับความยุติธรรมเท่าเทียมกัน แม้ว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะเป็นผู้ได้รับผลร้ายแทนบุคคลอื่นในสังคมก็ตาม เพราะรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องแก้ไขเยียวยาให้บุคคลนั้นได้อยู่ในสังคมต่อไปตามปกติ และการนำเอาระบบค่าทดแทนมาใช้จะเป็นหนทางที่ทำให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่รูปแบบของการเป็น “รัฐสวัสดิการ” ได้มากกว่าปัจจุบันและได้รวดเร็วยิ่งขึ้นไปอีก เนื่องจากระบบการจ่ายค่าทดแทนเป็นระบบหนึ่งในสวัสดิการสังคมของรัฐดังกล่าวมาแล้ว และการกำหนดให้รัฐจ่ายค่าทดแทนนี้จะทำให้เป็นผลดีต่อการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ทำให้รัฐเพิ่มความระมัดระวังในการป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้น เพื่อไม่ต้องรับภาระเยียวยาค่าทดแทนให้แก่เหยื่อ

ข้อเสนอแนะ

การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญาด้วยระบบค่าทดแทนโดยรัฐตามกฎหมายไทย ได้มีการรองรับไว้ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ ด้วยเช่นกัน อันเป็นการสอดคล้องต่อหลักนิติธรรมที่รองรับในต่างประเทศ ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ของการเยียวยาความเสียหายด้วยระบบค่าทดแทนได้รับการบัญญัติไว้ในทำนองเดียวกับที่บัญญัติไว้ในกฎหมายต่างประเทศ แต่ยังคงมีข้อพิจารณาบางประเด็นที่ยังไม่เป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ในกฎหมายต่างประเทศ เป็นต้นว่า

- ควรกำหนดบทบาทให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วม ในการดำเนินคดีมากกว่าเพียงการให้ปากคำแก่เจ้าพนักงาน เพราะปัจจุบัน ผู้เสียหายมีสิทธิเคลื่อนคำร้องและให้ปากคำกับเจ้าพนักงานเท่านั้น หลังจากนั้น กระบวนการต่าง ๆ จะเป็นเรื่องที่หน่วยงานดำเนินการ โดยผู้เสียหายแทบจะยังไม่มิตบพาทใดเลยในกระบวนการพิจารณา¹⁸ ดังนั้น จึงควรกำหนดบทบาทของผู้เสียหายในทางคดีเป็น

ต้นว่า ควรกำหนดระยะเวลาที่ผู้เสียหายที่จะได้รับค่าทดแทนต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน จึงทำให้โอกาสในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้

- ควรกำหนดให้รัฐมีสิทธิฟ้องไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำความผิดในฐานะที่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายให้ชดใช้เงินจำนวนดังกล่าวคืนแก่รัฐ เพราะ ผู้กระทำความผิดเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย ทำให้รัฐต้องรับภาระและกระทบต่องบประมาณแผ่นดิน

- การไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายเอาจากผู้กระทำความผิดได้อีกเป็นเหตุให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับค่าเสียหายเกินกว่าความจริง ทั้งนี้ หากผู้เสียหายได้ใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติฯ ขอให้คณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทน คณะกรรมการมีสิทธิที่จะกำหนดค่าทดแทนในจำนวนที่เหมาะสมให้แก่ผู้เสียหายได้ และภายหลังได้ใช้สิทธิทางศาลฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเอาจากผู้กระทำความผิดอีก กรณีดังกล่าว ผู้เสียหายจะมีโอกาสได้รับค่าเสียหายเกินกว่าความจริง ดังนั้น จึงควรมีหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนเพื่อป้องกันมิให้ผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายเกินจากความจริง

อย่างไรก็ตามข้อพิจารณาดังกล่าวข้อมเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันศึกษาและพิจารณาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมสูงสุดแก่ทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และรัฐต่อไป

¹ Andrew Venn Dicey, Introduction to the Study of the Law of the Constitution, 10th edition, 1960, p 1983, cited in Michael Neumann, The Rule of Law: Politicizing Ethics, Burlington,: Ashgate Publishing Limited, 2002, p 1 – 2. และดูประกอบ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม, ๒๕๔๕, หน้า ๔-๖.

²สมชาย เหล่าพิทักษ์วรกุล, นิติรัฐ vs นิติธรรม, <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1442>, visited on 04/04/13.

³มาตรา ๓ วรรคสอง บัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

⁴มาตรา ๗๘ บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

...

(๖) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นทางการบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม

...”

⁵ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, หลักนิติธรรม ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืน,

<http://www.lrcj.go.th/?p=5716>, visited on 04/04/2013.

⁶ ประชาน วัฒนาวาณิชชย์, “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ” วารสารนิติศาสตร์ 12 (2524), หน้า 73.

⁷ อัญชลี ฉายสุวรรณ, การทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2534): 72.

⁸ เพิ่งอ้าง.

⁹ เพิ่งอ้าง, 73.

¹⁰ อัสวิน วัฒนวิบูลย์ และอมรรัตน์ กรียาผล, “การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (ตอนที่ 2)” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม 4 (2530): 47 – 66.

¹¹ มาตรา ๒๔๕ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต หรือแก่ร่างกายหรือจิตใจจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกากระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีที่กฎหมายบัญญัติ”

¹² มาตรา ๒๔๖ บัญญัติว่า “บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

¹³ อัญชลี ฉายสุวรรณ, เพิ่งอ้าง, หน้า 104 – 106.

¹⁴ เพิ่งอ้าง, หน้า 108 – 111.

¹⁵ อาชญากรรมที่ไม่มีผู้เสียหายหรือไม่มีเหยื่อ (Victimless) หมายถึง อาชญากรรมที่ผู้กระทำได้รับผลร้ายหรือผลกระทบเอง เช่น ผู้เสพยาเสพติด ผู้ค้าประเวณี เป็นต้น www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/crisheet1.doc

¹⁶ อาชญากรรมที่ไม่มีผู้เสียหายหรือไม่มีเหยื่อ (Victimless) หมายถึง อาชญากรรมที่ผู้กระทำได้รับผลร้ายหรือผลกระทบเอง เช่น ผู้เสพยาเสพติด ผู้ค้าประเวณี เป็นต้น www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/crisheet1.doc

¹⁷ มาตรา ๓ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔.

¹⁸ ไพโรจน์ พลเพชร. 2547. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลการบังคับใช้รัฐธรรมนูญเรื่องสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 155.

บรรณานุกรม

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม, ๒๕๔๕.

ประธาน วัฒนาวาณิชย์, “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ” วารสารนิติศาสตร์ 12 (2524).

ไพโรจน์ พลเพชร.2547. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลการบังคับใช้รัฐธรรมนูญเรื่องสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี ฉายสุวรรณ, การทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2534).

อัศวิน วัฒนวิบูลย์ และอมรรัตน์ กรियाผล, “การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (ตอนที่ 2)” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม4 (2530).

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, หลักนิติธรรม ความหมาย สำคัญ และผลของการฝ่าฝืน,
<http://www.lrct.go.th/?p=5716>, visited on 04/04/2013.

สมชาย เหล่าพิทักษ์วรกุล, นิติรัฐ vs นิติธรรม, <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1442>, visited on 04/04/13.

Andrew Venn Dicey, Introduction to the Study of the Law of the Constitution, 10th edition, 1960, p 1983, cited in Michael Neumann, The Rule of Law: Politicizing Ethics, Burlington,: Ashgate Publishing Limited, 2002.